

jossa ei ole koripalloilijoita tai ruumiita, menee niiltä yli hilseen". Toimituksen johdon näkökulmasta tähän ongelmaan ei ole kuin yksi ratkaisu, toimittajat sanoivat. Toimittajien koulutustasoa on taskettava - siitä oli selvityksessä heidän mielestään kyse.

Tämänkaltaiset keskustelut - joissa yhdistyy käytännön kokemukseen jo jonkinasteinen kriittinen tai hirtehin teoreettinen ajatus - ovat tyypillisiä eräiden lehtitalojen eräille toimittajaryhmille. Ne eivät kelpaa kehityksen indikaattoreiksi, mutta olen ollut havaitsevani, että hyvin monet toimittajat ovat alkaneet - ehkäpä Tidningen Aland -lehden esimerkin innottamina - arvioida uudelleen suhdettaan kustantajaan, tietolähteisiin ja perinteisiin journalismin tapoihin. Tällaista ajattelua ovat varmasti olleet kätilöimässä toisaalta uuden tekniikan ja uusien toimitilojen toimittajille aiheuttama "identiteettikriisi" ja toisaalta journalistienideoiman sanomalehden muuttuminen yhä selvemmin "tieteellisesti" suunnitelluksi tuotteeksi.

Ajan merkki on ehkä sekin, että varsin useat toimittajat ovat kokeneet innostavana ja virkistävänä - mikäli nyt näin partiopoikamaiset sanat ovat tässä yhteydessä sopivia - tutkijayhteisössä viime aikoina journalismista käydyt keskustelut. Halua työn ja aseman teoreettiseen ymmärtämiseen on, vaikka tutkijoiden ajatukset olisivatkin vielä jääneet melko vieraiksi.

Näyttää siltä, että juuri nyt on oivallinen tilaisuus luoda yhteyksiä, keskustella ja ruokkia sitä spontaania kiinnostusta journalismin teoreettisia ongelmia kohtaan, joka näyttää toimittajakunnassa heränneen. Vastatendenssit ovat nimittäin niin vahvoja, että toimittajakunnan tajunnan kehitystä seuraavien kymmenen vuoden aikana ei ehkä luonnehdikaan yhteiskunnallisen tietoisuuden lisääntyminen ja lukijapolidaarisuuden kasvu, vaan passivoituminen ja koulutustason lasku. Kustantajat eivät ole saavilleet tämänsuuntaisia tavoitteitaan.

keskustelua

VIITTEET

¹ Kirjoitus perustuu tekijän pro gradu -tutkielmaan "Taiteilija, taistelija, seikkailija. Myytti suomalaisesta sanomalehtimiehestä" (työnimi). *Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, 1982 (valmistuu).*

² Joskus tietenkin toimittajat torjuvat tutkijan ajatuksen, vaikka se olisi oikeakin.

³ Olen pyrkinyt selvittämään pro gradu -työssäni kunakin aikana Suomessa eläneiden myyttisten kuvien historiallista sisältöä, toimittajamyyttejä. Löysin kolme myyttiä tai myytin fragmenttia: taiteilijatoimittaja, taistelijatoimittaja ja seikkailijatoimittaja.

⁴ Käsitusten erheellisyydestä on olemassa empiiristä evidenssiä. Kts. esim. Sinikka Hyypän pro gradu -työ "Oppikoululaisten käsityksiä toimittajaroleista", *Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, 1969.*

⁵ Hiivenen samoin käy, kun etsitään itsepintaisesti yhteiskunnallista tietoisuutta kohottavalle journalismille kanavia vallitsevan kaupallisen joukkotiedotuksen puitteista. Silmien avaaminen muille tiedonvälityksen muodoille, sellaisille, jotka eivät jo jokaisella struktuurinsa elementillään huuda autoritaarista ja yksisuuntaista perusolemustaan, voisi olla hedelmällistä.

⁶ Kokemusteni mukaan tiedollisesti ja taidollisesti jo sangen kehittyneet journalisteiksi opiskelevat nuoret ovat epävarmoja kyvystään hoitaa toimittajan rutiinitehtäviäkään. Työn mekaanisuus on monille helpotus.

Arvostelumoraalista

Tiedotustutkimus-lehden lukijana haluaisin puuttua numerossa 4/1981 olleeseen Jukka Haapasalon kirja-arvosteluun "MTV ja kuluttajasuomalaiset". Haapasalon ohella on Risto Sinkon toimittamaa teosta "Televisio ja suomalaiset" arvioinut Heikki Hellman Helsingin Sanomissa 26.7.81 ja Sosio-

logia-lehdessä 4/1981. Tämän kirjan arvioinnin lisäksi tulevat mieleen Tiedotustutkimus-lehdessä 4/1981 olleet muut Viestintätutkimuksen Seuran kirjasarjaan kohdistuvat arviot. Tässä puututaan Haapasalon arvioon, joka sai allekirjoitaneen tarttumaan kynään, mutta käsiteltävät asiat koskevat jossain määrin koko joukkoa.

Ilmeisesti se, että kirja on Viestintätutkimuksen Seuran kustantama, riittää ennakkoluuloiseen perusasenteeseen. Niinpä Haapasalo toteaa-kin seuraavasti: "Kirjan peruspaino, vaikkapa sivumääräisesti mitattuna, on toki apologeettinen [suom. (uskoa)puolustava, Nykysuomen sanakirja - TR] television, etenkin kaupallisen tv-toiminnan olemassaoloa ja kehitystä puoltava. Tästä vastaavat artikkelikirjoittajat Seppo Siisäntö, Risto Sinkko ja Helena Mäkinen." Tarkastelen seuraavassa Haapasalon väitettä suhteessa Helena Mäkisen ja Risto Sinkon artikkeleihin.

Haapasalon ennakkoluuloinen perusasenne kytkeytyy mielestäni siihen, mitä Graham Murdock kirjoitti Tiedotustutkimus-lehden samassa numerossa. Hän kirjoittaa: "Vastoin karkeaa vasemmistokritiikkiä yrittäjät [kaupallisen tv-toiminnan - TR] eivät luo "vääriä" tarpeita. Markkinat toimivat pikemminkin mukautumalla kuin pakottamalla." Jne. Haapasalon perusasenne on juuri karkeaa vasemmistokritiikkiä, hän lähtee jonkinlaisesta poliittis-moraalisesta lähtökohdasta suhteessa kaupalliseen tv-toimintaan. Murdock on kyennyt ylittämään poliittis-moraalisen asenteen, ja se näkyy myös analyysin tasosta.

Jos Risto Sinkon artikkelin "Television katsominen 1960-1979" leimaamiseen kaupallista tv-toimintaa puolustavaksi riittää se, että hän käyttää MTV:n katsojalukuja, asia on Haapasalon lähtökohdat huomioonottaen selvä. Helena Mäkisen artikkelia "Joukkoviestinnän talous - suomalaisen kehitys television aikakautena" ei käsitteäkseni mitenkään voi työntää Haapasalon arvioon alle. Mäkisen artikkeli edustaa uutta ja tärkeää aluetta viestinnän tutkimuksessa. Alue on tärkeä sekä viestinnän "klassisen" tutkimuksen että esimerkiksi kulttuuritutkimuksen kannalta. Artikkelin arvo on juuri siinä, että se tuottaa perusinformaatiota, joka on hyvin tärkeää jatkotutkimuksen kannalta. Sama pätee Risto Sinkon artikkeliin.

Perusinformaation tuottamiselle olisi mielestäni annettava sille kuuluva arvo. Tiede on instituutio, joka tuottaa monenlaista tutkimusta. Ei ole mitään syytä aliarvioida perusinformaation tuottamista, koska sitä voivat kaikki, myös toisenlaisista peruslähtökohdista lähtevät tutkijat, käyttää hyväkseen.

Haapasalo kirjoittaa myös: "Pikemminkin tunnuttu siltä, että he [artikkeleiden kirjoittajat - TR] ovat erehtyneet kisoista tai ainakin nyhjäyttävät saamatonta pystypainia jollakin laita-alueen molskilla." Viestinnän tai tiedotustutkimuksen ala on Suomessa niin pieni, ettei nähdäkseni ole mitään hyötyä toisten lyttyynlyömisestä. Erityisesti tämä koskee alalle tulevia nuoria tutkijoita, joille rakentava ja ohjaava kritiikki on tutkijaksi kehittymisen kannalta huomattavasti mielekkäämpää kuin kritiikki, joka perustuu verbaalisen keikaroinnin keskinäiseen kilpailuun.

Lyhyesti: Aina roiskuu kun rapataan, mutta lasta ei kannata heittää pois pesuveiden mukana.

Terhi Rantanen

Aina roiskuu kun rapataan

